

Received: 19 August 2024 | Revised: 5 October 2024 | Accepted: 18 October 2024

RUSYA-GÜRCİSTAN-TÜRKİYE JEOPOLİTİĞİ BAĞLAMINDA GÜRCİSTAN ÖZERK BÖLGELERİ *Georgian Autonomous Regions in the Context of Russia-Georgia-Türkiye Geopolitics*

Müberra KOÇYİĞİT TÜRK

Diyarbakır-Türkiye
muberrakocyigit09@gmail.com

Abstract

Abkhazia, South Ossetia and Adjara have experienced autonomy-independence issues due to their historical-geographical, ethnic differences, geopolitical interests and political events that developed with the Russian-Ottoman domination wars in the Caucasus. These autonomous regions have different geopolitical meanings for Georgia, Türkiye and Russia. Georgia sees the autonomous regions as its own part, request to preserve its territorial integrity and combine it into its country in geoeconomic and socio-political terms. Autonomous regions have geopolitical importance in terms of Georgian border security. The loss of these regions will mean a loss of territory and prestige for Georgia. Georgian autonomous regions have historical meaning for Türkiye as a Caucasian country as the heritage site of the Ottoman Empire. Türkiye is the guarantor country of Abkhazian and Adjara Muslims based on historical agreements. Autonomous regions also include Türkiye's border security and trading benefit in terms of location. For Russia, these regions represent a mechanism for controlling the South Caucasus and Georgia's action against NATO and EU policies. Since it is the shortest isthmus area that brings the Black Sea-Caspian Basin closer, it has an energy and trade axis and tourism potential. The fact that South Ossetia and Abkhazia form the Russian-Georgian border determines border security.

The study aims to examine the geopolitical meaning of the autonomous territories in terms of Georgia, Russia and Türkiye. It analyses possible scenarios on how the regions of Abkhazia, South Ossetia and Adjara were shaped geopolitically in the historical context, how they should be shaped and which political power the autonomous territories will choose as their representative (patron) in a possible situation. In the study, comparative historical analysis, progressive and reflectivist approaches interpreting the present and the future were used. The study concluded that Georgian autonomous regions may choose different political forces as their patrons.

Keywords: Caucasia, Georgia, Russia, Türkiye, Geopolitics.

Öz

Abhazya, Güney Osetya ve Acara; tarihi-coğrafi, etnik farklılıkları, jeopolitik çıkarları ve Kafkasya'da Rus-Osmanlı hâkimiyet savaşları ile gelişen siyasi olaylar nedeniyle özerklik-bağımsızlık sorunu yaşamışlardır. Bu özerk bölgeler; Gürcistan, Türkiye ve Rusya için farklı jeopolitik anlamlar taşımıştır. Gürcistan; özerk bölgeleri kendi parçası olarak görmekte, toprak bütünlüğünü korumak ve jeoekonomik, sosyo-politik açıdan ülkesine entegre etmek istemektedir. Özerk bölgeler, Gürcistan sınır güvenliği açısından jeopolitik önem taşımaktadır. Bu bölgelerin kaybı Gürcistan için toprak ve prestij kaybı anlamına gelecektir. Gürcistan özerk bölgeleri, Kafkas ülkesi Türkiye için; Osmanlı Devleti'nin miras bölgesi olarak tarihi anlam içermektedir. Türkiye tarihi anlaşmalara dayalı olarak Abhaz ve Acara Müslümanlarının garantör ülkesidir. Özerk bölgeler, Türkiye'nin konumsal açıdan sınır güvenliğini ve ticari kazançlarını da içermektedir. Rusya için bu bölgeler Güney Kafkasya'yı kontrol mekanizması, Gürcistan'ın NATO ve AB politikasına karşı eylemidir. Karadeniz-Hazar Havzasını yakınlaştıran en kısa berzah alanı olması nedeniyle enerji ve ticari eksen niteliği, turistik potansiyeli mevcuttur. Güney Osetya ve Abhazya'nın Rus-Gürcü sınırını oluşturmaları sınır güvenliğini belirlemektedir.

Çalışma söz konusu özerk bölgelerin Gürcistan, Rusya ve Türkiye açısından jeopolitik anlamını incelemeyi amaçlamaktadır. Tarihi bağlamda Abhazya, Güney Osetya ve Acara bölgelerinin jeopolitik açıdan nasıl şekillendiği, nasıl şekillenmesi gerektiği ve olası bir durumda özerk cumhuriyetlerin hangi siyasi gücü temsili (hamisi) olarak seçeceği konusunda olası senaryoları analiz etmektedir. Çalışmada, karşılaştırmalı tarihi analizler, günümüzü ve geleceği yorumlayıcı progresif ve reflektivist yaklaşımlar kullanılmıştır. Çalışmada Gürcistan özerk bölgelerinin farklı siyasi güçleri kendisine hamisi olarak seçebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya, Gürcistan, Rusya, Türkiye, Jeopolitik.

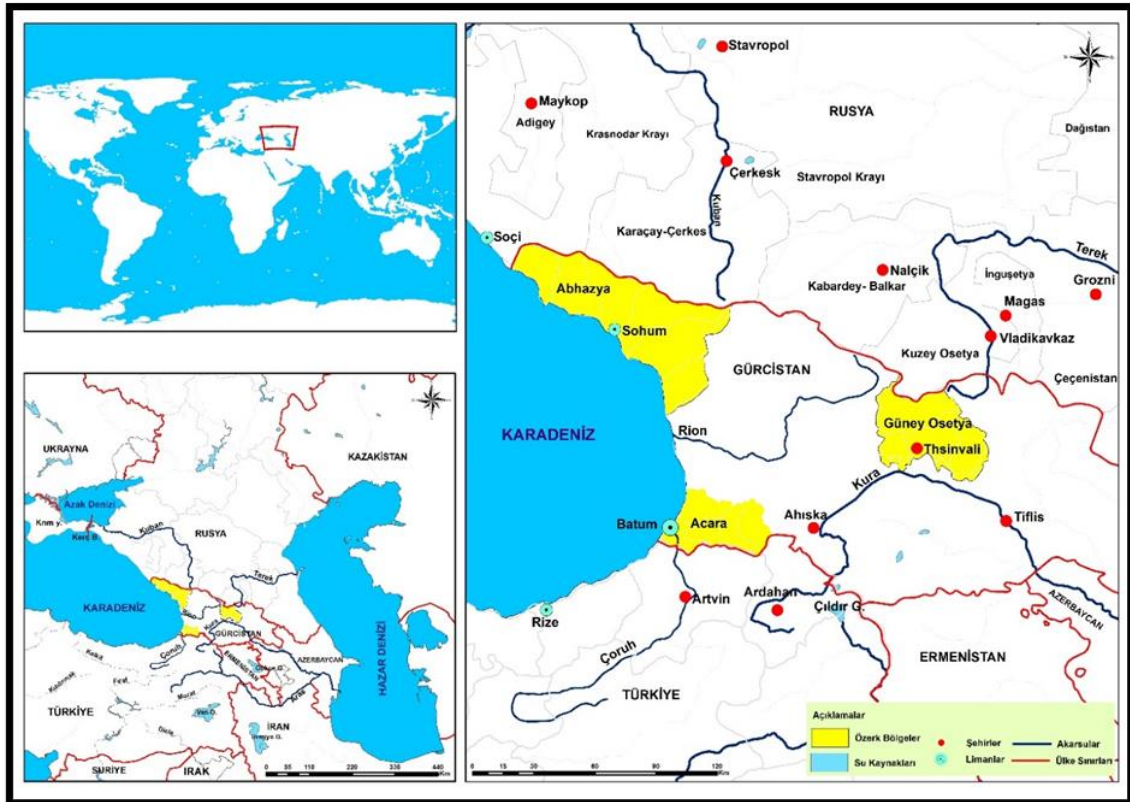
1. GİRİŞ

Asya ile Avrupa arasında berzah alanı olarak Kafkasya; Rus yazarları Tolstoy, Puşkin ile Dostoyevski'nin eserlerinde hayranlıkla söz ettiği ve Arap coğrafyacıların Cebel-Ül Elsan (diller dağı) adını verdiği coğrafi bölgedir (Akdemir ve Koçyiğit Türk, 2023). Kafkasya; çoklu kimlik-dil-din yapısına sahip bölge bir olarak, Soğuk Savaş'ın ardından hâkimiyet boşluğuna dönüşmüştür (Hacısalıhoğlu, 2001).

Coğrafi konumu açısından Güney Kafkasya, jeopolitik açıdan dünyanın mikro modelini oluşturmaktadır (Markhulia, 2023). Güney Kafkasya ülkesi olarak Gürcistan'ın jeopolitik zayıflıkları; sorunlara kaynaklık teşkil eden bir coğrafi ortamda yer alması (Güney Osetya ile sınır olan Kuzey Osetya'nın başkenti Vladikavkaz'da Rus askeri üssünün yer alması gibi), Azerbaycan gibi zengin yeraltı kaynaklarına ve Ermenistan'ın aksine güçlü bir diasporaya sahip olmaması, Abhazya, Güney Osetya, Acara gibi toplulukların etnik ablukası altında olmasıdır (İbrahimli & Koç, 2022).

Gürcistan, özerk bölgeler açısından etnopolitik kutuplaşmaların yoğun yaşandığı ve bölgesel kimlik tanımlarının karmaşık olduğu bir ülkedir. Abhazya, Güney Osetya ve Acara özerk bölgeleri; Gürcü kimliğinin dışında kendilerini tanımlama biçimlerine ve bölgesel aktörlerin desteğine dayalı olarak ayrılıkçı eylemler sergilemişlerdir. Bu özerk bölgeler gelecek zamanda hangi siyasi gücü, temsili olarak seçeceklerdir? Çalışma; söz konusu özerk bölgelerin Gürcistan, Rusya ve Türkiye açısından jeopolitik anlamını incelemeyi amaçlamaktadır. Tarihi bağlamda Abhazya, Güney Osetya ve Acara bölgelerinin jeopolitik açıdan nasıl şekillendiği ve nasıl şekillenmesi gerektiği ve olası bir durumda özerk cumhuriyetlerin hangi siyasi gücü temsili (hamisi/garantörü) olarak seçeceği konusu üzerine analiz yapılmaktadır.

Gürcistan, kuzeyinde Rusya, doğusunda Azerbaycan, güneyinde Ermenistan, güneybatısında Türkiye ve batısında Karadeniz ile çevrilidir. Gürcistan'ın üç özerk bölgesi bulunmaktadır: Acara, Abhazya ve Güney Osetya (Şekil 1).

Şekil 1. Gürcistan ve Özerk Bölgelerinin Konumu

Figure 1. Location of Georgia and its Autonomous Regions

Hazar ve Karadeniz havzalarını birbirine bağlayan en kısa yol; Acara, Abhazya ve Güney Osetya özerk bölgelerinin bulunduğu berzah alanıdır. Acara ve Abhazya özerk bölgeleri aynı zamanda jeostratejik Karadeniz Havzası'nın kilit bölgelerini oluşturmaktadırlar. Jeopolitik açıdan sınır alanı; bir devletin kontrolünde olan, ancak nüfus bağlamında ve etnik-ekonomik-siyasi bağlamda uyumun olmadığı sahalardır. Bu bölgelerin kime ait olduğuna dair komşu ülkelerin fikirleri bulunmakta ancak hâkim sahalı olarak görmemektedirler (Hasanov, 2012). Gürcistan'ın özerk bölgelerinde dikkat çekici noktalardan biri üç özerk bölgenin de sınır bölgelerinde yer almasıdır. Bu özerk bölgelerin ortak niteliği; tarihi, coğrafi ve etnik etkenlerle şekillenmiş kendilerini tanımlama biçimlerinden kaynaklı olarak özerk bölge statüsü elde etmeleridir. Acara, Abhazya, Güney Osetya özerk bölgelerinin konumsal, tarihi, coğrafi ve etnik nitelikleri, Gürcistan açısından müdahaleyi zorlaştıran, iç-dış politik manevraları gerekli kılmaktadır. Bu bölgelerin uluslararası statüsünü belirlemede etkili dışsal aktörler Türkiye ve Rusya olup, bölge için jeopolitika üretmektedirler. Bunların yanı sıra Abhazya, Acara ve Güney Osetya'nın siyasi ve etnik sınırları örtüşmemektedir. Özerk bölgeler aynı zamanda Rusya, Türkiye ve Gürcistan açısından, ticaret, güvenlik, çatışma, kaçakçılık konularının ön plana çıktığı sınır alanlarıdır.

2. YÖNTEM

Gürcistan'ın özerk bölgelerinin tarihsel analizinin yapılması, bu bölgelerin ayrılıkçı anlayışına dair fikir vermektedir. Tarihsel analiz yaklaşımı, geçmişte yaşanan olayları inceleyerek günümüzü anlayabilme ve geleceğe dair yorum yapabilme imkânı sunmaktadır (Kaya, 2013). Gürcistan'daki özerk bölgelerin jeopolitik şekillenme biçimini kavrayabilmek, söz konusu bölgelerin tarihsel analizinin yapılmasına bağlıdır.

Geçmişten günümüze uzanan jeopolitik eğilimlerin değişimine istinaden, sürekli değişimi esas alan ve geçmişte durumun nasıl şekillendiğine odaklanılarak geçmiş, günümüzü ve geleceği ele alan progresif yaklaşımdan faydalanılmıştır. Progresif, ilerleme ve gelişme anlamına gelmektedir. Bu bakış açısıyla ile çalışma sahası incelenerek sonraki dönemler hakkında ipucu elde edilmektedir. Bu bağlamda progresif yaklaşımda, olaylar eskiden yeniye doğru incelenerek yeni öğeler ortaya konulur (Top & Yiğit, 2013). Progresif (ilerlemeci) yaklaşıma göre insan doğası, toplum, yaşam bir değişime tâbidir (Yayla, 2009). Dolayısıyla, Gürcistan özerk bölgelerinin geçmişte nasıl şekillendiği, günümüzde nasıl bir jeopolitik durumda olduğu analiz edilerek, bölgenin geleceğine dair öngörüler ortaya koymak mümkündür.

Acara, Güney Osetya, Abhazya bölgelerine dair analizler, konunun yorumlanması ve sosyal gerçekliğin anlamlandırılmasını açıklayan reflektivist yaklaşımdan faydalanılmıştır. Reflektivist yaklaşımda, analizi yapan kişi konuyu yorumlar ve dönüşümsel anlamı inceler. Özerk bölgelerin sosyal değişim ve dönüşümünün yorumlanması amacıyla reflektivist yaklaşımdan yararlanılmıştır. Reflektivizm (yansıtıcı) geçmiş deneyime yanıt olarak ilgili bilgileri değerlendirme ve karar alma temeli üzerine bir sonraki planlama ve eylem kaynağı biçiminde sürekli olarak incelenmesini gerektiren ilgili gerçeklerin kullanımınıdır (Al Mahmud, 2013). Bu bağlamda Gürcistan özerk bölgeleri, geçmiş deneyimlere dayalı olarak yeni yorumların üretimini içermektedir.

Gürcistan'ın özerk bölgelerini gösteren haritalar (Şekil 1), ArcGIS 10.4 yazılımı kullanılarak hazırlanmıştır.

3. ACARA ÖZERK CUMHURİYETİ

Acara, Batum merkezli tarihi-coğrafi etkenlerle Gürcistan'ın kutuplaşmış özerk bir cumhuriyettir. Bölge Karadeniz'in kuzeydoğusunda yer alıp, kuzeyden Gürcistan'a bağlı Guria, doğudan Samsthe-Cavaheti eyaletleri ve güneyden Türkiye ile komşudur ve Sarp Sınır Kapısı ile Artvin Hopa'dan Türkiye'ye bağlanır. Acara, Kuzey Anadolu Dağları ile Küçük Kafkas Dağları'nın birleştiği konumda yer almaktadır. Bu haliyle Acara hem Anadolu'nun hem de Kafkasya'nın bir parçasıdır. Türkiye'den kaynağını alan ve sınırı aşarak Karadeniz'e dökülen Çoruh Nehri bu iki coğrafi ortamı birbirine bağlamaktadır. Doğu Karadeniz ile Acara, iklim ve beşerî nitelikler açısından benzerdir. Hopa, Sarp ile Rize'de yetiştirilen tarımsal ürünler Acara kıyılarında da yetiştirilir. Bu bağlamda Acara, coğrafi olarak Türkiye'nin devamıdır.

Türkiye-SSCB arasında yapılan 1921'de Kars Antlaşması'nın 4. maddesinde Türkiye'nin doğu sınırı çizilmiş olup Karadeniz kıyısında Sarp Köyü'nden başlayarak Hidmeta, Şavşal Dağları, Kanlı Dağ'dan geçip Ardahan, Kars sancakları Türkiye'de kalmak üzere, Arpaçay, Nijni Karasu-Aşağı Karasu Nehirlerinden Aras

Nehri'nin talveğini takip etmektedir (Korkut, 1970). Bu haliyle Sarp Köyü ikiye ayrılmış ve Sarp sınır kapısı iki köyün ortasında kurulmuştur. Türkiye'de Sarp Köyü Artvin Kemalpaşa ilçesinde, Sarpi Köyü ise Acara özerk bölgesinin en güneyinde yer almaktadır. Köy, Osmanlı döneminde Lazistan Sancağına bağlı olarak Batum'a 20 km, Hopa'ya 12 km olup bölge halkı Lazca konuşmaktadırlar. Bu bağlamda Türkiye-Acara etnik bir sınır oluşturmamaktadır. Nitekim Gümüüşü'ye göre (2010) günümüzde siyasal sınırlar, her zaman ve her yerde etnik unsurlar esas alınarak belirlenmemektedir.

Acara meselesi, küçük bir bölge olmasına karşın kapsamlı dış politika ile bağlantılıdır (Prokhlëbkin, 1998). Bölgeye dair Rusya, Gürcistan ile Türkiye'nin jeopolitik yaklaşımları ve amaçları farklıdır. Acara meselesinin uluslararası boyut kazanma nedeni Acara'nın bulunduğu konumu itibari ile dışsal etkilere açık olması ve tarihi süreçle gelen kendini tanımlama biçimiyle ilgilidir. Gürcüler onları Kartvel olarak nitelendirirler de Acaralılar, bu tâbiri kabul etmemektedirler. Togan'a göre (1981) Acaralılar, Yunan eserlerinde Kolchi kavminden gelen fakat MS 7. yy. da Gürcüleşmiş halklardır. Kurat'a göre (1992), Acara, Kuman-Kıpçak Türklerindedir. Köklerine dair farklı görüşler olsa da sonuç itibari ile Acara; Gürcistan'a aidiyet duymayan halkların yaşadığı bir özerk bölgedir. Acara bölgesi, tarihi boyunca çeşitli kavim ve devletlerin istilasına uğramış olan bir bölge olarak Gürcistan ile nadiren birleşmiş olduğundan günümüzde de benzer problemi yaşamaktadır.

11. yy. dan 19. yüzyılın sonlarına kadar Türk bölgesi olarak Selçuklu, Kıpçak ve Osmanlı hâkimiyeti altında kalan Acara, bu süreç boyunca Türkleşmiştir. 6. yy. da Abbasiler döneminde İslamlaşmaya başlayan Acara, 16. yy'dan başlayarak 19. yy'ın sonuna kadar Osmanlı Devleti'nin etkisi altında kalmış ve tam anlamıyla İslam'ı benimsemiştir. Osmanlı Devleti döneminde Çıldır eyaletine bağlı olan Acara'nın; 17-18. yüzyıllarda İspir sancağı, Kars eyaletine bağlanmıştır (Acara, t.y). Acara, Osmanlı Devleti toprağı olduktan sonra "Acaristan" olarak adlandırılmıştır. Acaralılar; Gürcü dilini, gelenek ve göreneklerini korumuş, ancak Ortodoks Gürcülerden farklı olarak İslamiyet'i kabul etmişlerdir. 300 yıl izole olan Acaralılarda bu durum, dinî-hukukî bir statü ortaya çıkararak milletlerarası hukuksal konum yaratmıştır. Bu açıdan Acara, Türklerle birleşmiş bir iç Türk toprağı haline gelmiştir (Prokhlëbkin, 1998). Nitekim Osmanlı Devleti'nin Acara'yı kaybetmesinin ardından, Acaralıların Gürcü ve Ruslara karşı Osmanlı Devleti'nin yanında savaşlara (1828-29 ve 1877-78 Osmanlı Rus Savaşları) katılması, onların bu bölgeyi Osmanlı toprağı olarak gördüklerini ve tercih ettiklerini kanıtlamıştır.

19. yüzyılda Rusya'nın Kafkasya'daki üstünlüğü Acara'da sınır değişimlerine neden olmuştur. Rusya'nın Doğu Karadeniz'deki siyasî-askerî açıdan tam hâkimiyetinin sağlanabilmesi için Abhazya ve Acara bölgelerinin bulunduğu Gürcistan kıyılarının Rus hâkimiyetine alınması gerekiyordu. Rusya, Osmanlı-Çerkes bağıni kopararak Kuzey Kafkasya'da hâkimiyet kurduğu gibi Acara'da askeri-demografik politikalarla Türk izlerini silerek Güney Kafkasya'da hâkimiyet kurmak istiyordu. Nitekim 1878'de Berlin Antlaşması ile Acara'yı alan Rusya, bölgenin tamamen Türkleşmesine engel olmuştur. Bu antlaşma ile Elviye-i Selase (Kars-Ardahan ve Batum) Ruslara bırakılmıştır. Acara; Rusya'nın Kafkasya'ya hâkimiyeti için Osmanlı ile sınır karakolu niteliğı taşıyan, stratejik demografik bölge olarak algılanmaktaydı.

Rusya'nın tek amacı bu bölgede nüfuz oluşturup Güney Kafkasya'yı ele geçirmek değil, aynı zamanda bölgenin ticari gücüne de sahip olmaktı. Rusya, 1883'te bir demiryolu inşa ederek Bakü-Tiflis-Batum petrol boru hattı ile Hazar Havzası'nın petrolünü bu hat üzerinden aktarmayı sağlamıştır. 20. yüzyılın başında Batum, Hazar petrolünün taşındığı Karadeniz'in en stratejik limanı ve bir sanayi ve ticaret kenti haline gelmiştir. Bu bağlamda Rusya'nın Acara'ya jeopolitik bakışı, Batum Limanı üzerinden bir enerji hattı oluşturduğu "ticari fonksiyon"dur. Bunun yanı sıra Rusya; Kafkasya'nın Karadeniz kıyılarında tam hâkimiyet kurmak istemektedir.

Türkiye ve Gürcistan arasında Acara bölgesi başta olmak üzere gizli anlaşmazlıklar bulunmaktadır (Davtyan, 2014). Acaralılar, Moskova Antlaşması'ndan önce bağımsız olmak ya da Türkiye'ye bağlanmak istemişlerdir. Nitekim 1918'de Brest Litovsk Antlaşması gereğı Kars, Ardahan ve Batum için halk oylaması yapılmış ve halk Türk tarafını seçmiştir. Oylama sonucunda 87.084 kişiden 84.124'ü (%96'sı) Osmanlı Devleti lehine oy vermiştir (Tansel, 1978). Rusya bu üç yerin Türkiye'ye verilmesini istememiştir. Acaristan'ın bölgede Türkiye yerine Gürcistan'a (ki daha sonra Gürcistan'ı kendine bağlayacaktı) verilmesini istemiştir. Esasen bu talep usule aykırıdır. Oylama ile bölge halkının hangi ülkeye bağlanacağı konusu demokratik yollardan mümkün görünmektedir ancak bu yol, Ruslar tarafından çiğnenmiştir. Olması gereken, halkın talebi doğrultusunda bölgenin

Türk toprakları içinde kalmasıydı ancak Türkiye'nin o dönem rejim değiştirmiş Rusya ile ilişkilerinin tazeliği ve olmaması gerektiği halde Misak-ı Milli'nin varlığı (oysaki Türkiye sınırları daha genişler), Türkiye'nin zayıf politikaları sonucunda, Kafkasya sınırları Rusya'nın lehine sonuçlanacak biçimde çizilmiştir. Ayrıca Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 15. maddesi gereği İngilizlerin Hazar petrolerini taşıyacakları Batum Limanı nedeni ile Güney Kafkasya sınırı İtilaf Devletleri'nin idaresine verilmiştir. İngilizlerin bölgeden çekilmesinden sonra Gürcistan bölgeyi işgal etmiş ve TBMM, Acara'daki Müslümanların haklarının korunmasını talep etmiştir. Acara'da 1. Dünya Savaşı sırasında pek çok Millî, İslamî gazete çıkarılmıştır. Bolşevik Rusya'sının bölgeye girmesiyle Gürcüler, Batum'u Ruslara bırakmıştır.

Acaralılar, ulusal ve uluslararası açıdan Türkiye'nin gayretleri ile özerkliklerini kazanmışlardır (Murtazaoğlu, 2004). 16 Mart 1921 Sovyet Rusya ve TBMM arasında yapılan Moskova Antlaşması'nın 2. Maddesi gereğince, Acara'nın kültürel ve dinsel hak ve hukukunun sağlanarak kendi istekleri doğrultusunda kullanım yetkisine sahip oldukları arazi üzerinde yönetsel özerklik verilmesi şartı ile Türkiye Acara'yı Gürcistan'a bırakmıştır. Bu madde ile Türkiye; yetkilerini özerklik doğrultusunda kullanarak Acara'nın dini-kültürel haklarının ve özerkliğini temin eden ve koruyuculuğunu sağlayan devlet olmuş; Acara'yı özerk statüsü olan bir bölgeye dönüştürmüştür. Bu durum ileride ortaya çıkabilecek dini-kültürel çatışmalara karşı Acara'nın haklarının korunmasını sağlayan bir teminat olarak görülmekte olup, Türkiye bir anlamda kendi kültürel değerlerinin koruyuculuğu ile garantör olmuştur. Kars Antlaşması, Moskova Antlaşması'nı teyit eden antlaşma olarak rol oynamıştır. Kars Antlaşması'nın 6. maddesinde Batum kazasının Gürcistan'a verilmesine karar verilmiştir ancak Türkiye'nin Batum Limanı'ndan gümrüksüz serbest geçişi için onay verilmiştir. Aynı madde kapsamında, bölge ahalisine her cemaatin kültürel-dinsel haklarını idare etme konusunda geniş bir özerklik verilmesi karara bağlanmıştır (Korkut, 1970). Buna göre Moskova ve Kars Antlaşmaları, Acara halkının din-dil-kültür ve eğitim haklarını istediği gibi şekillendirebileceğini taahhüt etmiştir. Ancak taahhütler antlaşma maddelerinde kalmış olup Acara'nın özerklikten vazgeçmesi veya Acaralıların göç etmeleri için baskı ve asimilasyon hem Ruslar hem de Gürcüler tarafından devam etmiştir. Acaralıların anayasa tasarısında kendilerini Türk olarak tanımlaması sorun olmuş; Acaralılar, 1921-1929 ve 1944'de sürgüne uğramışlardır. Bu bağlamda, Türkiye'nin ileride hak beyan etmemesi için bölgenin demografik yapısının değişmesi gerekli görülüyordu. Rusya, Kırım'da ve Kafkasya'nın diğer bölgelerinde yaptığı gibi Müslüman nüfusu bölgeden temizlemiş ve 1944'te onları Orta Asya'ya ve Sibirya'ya sürgün etmiştir. Şayet Ruslar bu bölgeyi ele geçirmemiş olsaydı Acara'da günümüzde Türk ve Müslüman nüfusu daha yüksek olacaktı. Nitekim dikkati çeken hususlardan biri Kafkasya'da etnik temizliğin yanı sıra yapılan dini temizliktir. Kafkasya'da Müslüman Gürcü nüfusunun sürgünü bu durumu kanıtlamaktadır. 1937 yılında Stalin Acaralıları ve din adamlarını tutuklayarak hapse atmış, bir kısmını idam ettirmiş, bir kısmını ise Sibirya'ya sürgün etmiştir (Uludağ, 2020). SSCB döneminde, Sovyet milleti yaratmak için dinsel-kültürel haklar korunuyor görünse de fiili açıdan haklar ihlâl edilmiştir (Murtazaoğlu, 2004).

1991'de Acara'da Müslüman nüfus oranı %75 iken, günümüzde nüfusun %65'i Ortodoks Hıristiyan'dır (Diler, 2014). SSCB döneminin rejimsel tercihi ve Sovyetleştirme politikası sonucunda Acara'da camiler, medreseler kapatılmış; Sosyalist rejimin getirdiği kamulaştırma, Acara bölgesinde de etkili olmuştur. Bu faaliyetler, Moskova Antlaşması'nın ihlâl edildiğini göstermektedir. Bölgede daha fazla Müslüman nüfusu olması gerekirken sürgünler ve asimilasyon yoluyla Acara'da Müslüman nüfus eritilmiştir. 1970 nüfus sayımında Acaralılar, kendini Gürcü şeklinde tanımlamak zorunda bırakılmıştır (Koç, 2007). Acara'da SSCB döneminde yalnızca inançlar değil kültürel yapı da tahribata uğramış, bölgeden Türk izleri silinmeye çalışılmıştır. Sovyet dönemi Acara'da Rusların Moskova Antlaşması'nın ihlâl edilerek jeoekonomik, demografik ve dini faaliyetlerini kendi istekleri doğrultusunda şekillendirdiği bir dönem olmuştur. Şayet SSCB dağılmamış olsaydı Acara Sovyet Rusya'nın bir parçası olmaya devam edecekti. Bölgede Rus baskıları ile Müslüman Acara nüfusunun tamamına yakın biçimde yok olacağını tahmin etmek güç değildir. Rusya; Acara ve Abhazya ile beraber Karadeniz'de ticari-jeostratejik kazançlarını sürdürecektir ve bölgede nüfuzunu güçlendirecekti. Durumun tersi düşünülürken, başka bir ifadeyle, bölgenin Türkiye'de kalması, ne gibi sonuçlar doğuracaktı? Türkiye açısından Acara'nın önemi; İslamlaşmış ve Türk Devletleri döneminde Türkleşmiş bir bölge olması nedeniyle tarihi bağlarının mevcudiyetinden kaynaklanır. Acara'nın Türkiye'de kalması durumunda sınır bölgesi olarak Acara'da günümüzde %80'i aşkın Acaralı Müslüman nüfusu yer alacak; Türkiye'nin Gürcistan üzerindeki etkisi artmış olacak; Batum

Limanı'nın Türkiye'ye ait olması halinde, Türkiye Karadeniz'in güney kıyılarındaki gücünü doğu sahillerindeki stratejik gücüyle jeoekonomik ve jeopolitik açıdan perçinleyecekti. Ayrıca Türkiye, Ahıska üzerinde ve Güney Kafkasya'da nüfuz kazanmış olacaktı.

1991'de SSCB'nin dağılması ile bölgede jeopolitik dengeler Gürcistan'ın Acara'yı tamamen kendine bağlama mücadelesine dönüşmüştür. Bu amaçla Gürcistan; bir yandan Moskova ve Kars antlaşmalarının gereğini yerine getirmeye çalışırken, bir yandan da bölgede Hıristiyanlığı yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Türkiye - SSCB sınırında yer alan Sarp köyünün ortasında bulunan camiyi dahi ikiye bölmüş olan yapay sınırın SSCB'nin dağılmasıyla değişimi, Kafkasya'da iç dengeleri değiştirdiği gibi, Türkiye'nin Kafkasya'ya bakış açısını da direkt etkilemiştir. Üzeri örtülen etnik, dinsel ve dilsel farklılıkların ortaya çıkması ile bölgesel çatışmalar ve yeni jeopolitik problemlerin meydana gelmesine neden olmuştur (Davutoğlu, 2016).

Gürcistan tarafından Acara; Gürcü tarihinin beşiği, kültürel ve jeoekonomik açıdan en gelişmiş bölgesi olarak algılanmaktadır. Batum, Gürcistan'ın Karadeniz üzerinden Avrasya'ya açılan penceresi ve Avrupalı yüzüdür. Gürcistan, bölgeyi kendine bağlamak için Acara'nın kendi bölgesi olduğunu, Osmanlı Devleti'nin Gürcistan'dan ve Gürcü kimliğinden koparılacak Acara'nın zorla Müslüman edildiğini dile getirmektedir. Ayrıca Gürcistan, tarihi Tao-Klarceti topraklarını göstererek Türkiye'nin Acara bölgesini ilhak ettiğini çünkü bu bölgede Gürcü nüfusunun bulunduğunu ifade etmektedir (Weiss & Zabanova, 2016).

Gürcistan'ın tarihi boyunca eristavlık (valilik) sistemi ile yönetilmesi eyaletlerin yarı özerk nitelik kazanmasına neden olmuş ve bu özellik, dışsal etkileri beraberinde getirmiştir. Acara'nın etnik, coğrafi ve tarihsel olarak farklılıklar taşıyan yapısı ve Gürcistan'ın bölgeye uyguladığı baskı politikaları bölgenin birleşmesi önündeki engeldir. Acara'nın, bölgede tarihi-siyasi-etnik oluşum süreci ile kendini tanımlama biçimi söz konusudur. Gürcülerin resmi tarihi adı Kartvel iken Acaralılar bu tanımlama kullanmamaktadır. Yukarı Acara'da isimleri Türkçe soy isimleri Gürcüce olan halklar yaşamakta ve bu halklar Türkçe konuşmaktadır. Gürcüler, Acaralılara Tatar demektedirler ve Tatar ismi bu bölgede Türkler için kullanılmaktadır (Özey, 2021). Bu bağlamda bölgenin tarihi açıdan Türkleşmiş olması gerçeği ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Acara'da ayrılıkçı liderlerin varlığı da Gürcistan'ın bu bölge ile birleşmesi önünde engeller oluşturabilmektedir. Örneğin 1991'de SSCB'nin dağılması sonucu 1992'den 2004'e değin Acara'yı Müslüman olan Abaşidze yönetmiştir. Rusya, bölgeyi uzaktan kontrol etmek amacıyla Gürcistan'a karşı bu ayrılıkçı anlayışa destek vermiştir. Rusya'nın Acara'yı destekleme nedenlerinden biri, seçilen Gürcistan devlet başkanı Şevarnadze'nin Batı yanlısı bir tutum sergileyerek BM'ye üye olmasıdır. Abaşidze'nin bu üyeliğin ardından Ruslar tarafından desteklenmesi, Rusya'nın bu bölgede kendinden yana bir Gürcistan görme eğilimine işaret eder. 2004'teki Gül Devrimi sonucunda Gürcistan devlet başkanı değişmiş ve Saakashvili getirilmiştir. Saakashvili'nin amacı Gürcistan bütünlüğünün sağlanması olmuştur. Abşidze duruma karşı çıkarak bölgenin özerkliğini devam ettirmeye çalışmış ve bu konu için Moskova ve Kars Antlaşmalarına dayanarak Rusya ve Türkiye'den, bölgenin özerkliğini destekleyen garantör ülkeler olarak yardım istemiştir. İki taraftan istediği desteği alamayınca Rusya'ya sığınmıştır. Bu sürecin ardından Acara'nın özerkliği sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda Abaşidze'nin yeniden Gürcistan'dan ayrı bir yönetim benimsemesi bölgenin Gürcistan ile birleşmesi önünde engel yaratmış ve Abhazya ile Güney Osetya'ya örnek teşkil etmesi açısından, yaşanan bu gelişme Gürcistan tarafından endişeyle karşılanmıştır. Acara'nın özerk olması, bölgenin Gürcistan'a entegre olmasına engel oluşturmaktadır. Bu entegrasyon siyasi, kültürel, dini, ticari açıdan gözlenmektedir.

Acara, Gürcistan'ın jeoekonomik ve turistik açıdan en gelişmiş bölgesidir; bu nedenle de Gürcistan için son derece önem taşımaktadır. Dikkat çeken noktalardan biri Abaşidze'nin Kars ve Moskova Antlaşmalarına dayanarak Rusya ve Türkiye'den garantör ülkeler olarak yardım istediği dönemde Rusya ve Türkiye'nin bu talebe olumlu bakmaları durumunda ne gibi jeopolitik sonuçların ortaya çıkacağıdır. Böyle bir senaryoda, iki garantör ülke bölgede aktif olacak; Rusya'nın bölgede jeoekonomik açıdan Bakü-Tiflis-Batum hattını kullanırken, bir yandan da ayrılıkçıları destekleyerek Karadeniz'i ve Güney Kafkasya'yı denetleyeceği; Türkiye'nin ise demografik açıdan bölgedeki Müslüman nüfusu destekleyeceği ve bu nüfusun devamını sağlayacağı düşünülebilir.

4. ABHAZYA ÖZERK CUMHURİYETİ

Abhazya; Gürcistan'ın kuzeybatısında hukuken Gürcistan'a bağlı ancak fiilen bağımsız bir bölgedir. Abhazlar, İngur Nehri'nden Büyük Kafkas Dağlarının etekleri ile Karadeniz kıyısı boyunca devam eden bölgede yaşamaktadırlar (Tavkul, 2015). Karadeniz; güvenlik açısından ve askerî açıdan risk taşımakla birlikte fırsatlara sahip bir havzadır (Kandelaki, 2022). Bu bağlamda Abhazya Karadeniz'e kıyıdaş bölge olarak stratejik bir konuma sahiptir. Aslanlı'a göre (2005) Abhazya'da egemenlik eğiliminin yüksek olması, dışsal aktörlerin bölgeye dönük siyasi yaklaşımı, Gürcistan'daki iç savaş ve istikrarsızlık ve Abhazya'daki iç bütünlüğün yüksek olması, Abhaz sorununun temellerini oluşturmaktadır. Bu nedenlere Rusya faktörünü de eklemek gereklidir. Nitekim Rusya, SSCB'nin dağılmasından bu yana bölgeyi uzaktan kontrol etme arzusu içinde Abhazya ve Güney Osetya'yı stratejik birer araç olarak görmektedir. Ellison'a göre (2011) Rusya'nın bölgesel nüfuzunu sürdürmeyi amaçlayan pragmatik bir yaklaşımı bulunmaktadır.

Karadeniz'e kıyıdaş stratejik bir konumda yer alan Abhazya'nın çeşitli sorunları bulunmaktadır. Bunların birtakım nedenleri vardır: Abhazya'nın tıpkı Acaralılar gibi tarihi süreçten gelen kendini tanımlama biçimi ve 16. yüzyıldan bu yana Kafkasya'da Rusya-Osmanlı hâkimiyet savaşları ile ardından gelişen Abhaz nüfusunun sürgünüdür (bilhassa Müslüman Abhazlar sürgün edilmiştir). Ayrıca sürgün edilen nüfusun yerine Rusya'nın bölgeye taraftar nüfus yerleştirmesinden doğan demografik değişimler de söz konusudur. Gürcistan'ın Abhazya'yı özerk bir bölge olarak görmeyip Gürcüleştirerek kendine entegre etme çabası da bu ayrılıkçılığı desteklemiştir. Bu özerk bölgenin günümüz sorunlarından biri de siyasi ve etnik sınırlarının birbiriyle örtüşmemesidir. Abhazya her ne kadar Gürcistan özerk bölgesi olarak Güney Kafkasya'nın parçası olarak gösterilse de Kuzey Kafkasya'nın devamıdır. Nitekim Abhazlar, Çerkeslerle akrabadır ve bir kısmı günümüz Abhaz sınırlarını aşan Karaçay-Çerkes ve Adige özerk bölgelerinde de yaşamaktadırlar (Koçyiğit-Türk, 2024). Günümüzde Abhazya'nın Rusya ile bağ kurmasının nedenlerinden biri de budur. Öte yandan Türkiye'de yaşayan Çerkes ve Abhaz halkları, 1989 sonrası Türkiye'de Abhaz diasporası üst kimliği biçiminde hem Türk vatandaşlığı hem de Abhaz-Çerkes kimliğine sahip olarak birbirine destek olmuştur (Wakizaka, 2012). Çerkesler, Abhazya da dâhil olmak üzere Çeçenistan'a değin ülke sınırı oluşturmayı planladıkları için Abhazların da Rus hinterlandında yer almasını istemektedir (Yılmaz & Kaşıkçı, 2006).

Abhazya bulunduğu konum itibarıyla Gürcistan'ın kuzeybatısında Karadeniz'e kıyıdaş ticari ve kültürel temaslara açık bir bölgede yer almaktadır. Tarihi bağlamda Abhazlar, kendilerini Gürcülerden ayrı bir etnisite olarak tanımlamaktadırlar. 16. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde olan Abhazya, İslamlaşmış ve Rusların bölgeyi ele geçirmelerine rağmen 1864 sürgününe değin özerk bölge statüsünü korumuştur. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Abhazlar, Ruslara karşı Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa katılmıştır. Osmanlı Devleti'nin ardından Türkiye; Abhazya ve Güney Osetya sorunlarını Gürcistan'ın iç meselesi olarak görmüş ve toprak bütünlüğünü savunmuştur. Günümüzde Türkiye, en büyük Abhaz diasporasını barındıran ülke olarak, sürgünlerden bu yana Abhazların hamiliğini üstlenmiştir. Rusya, SSCB'nin dağılmasından bu yana toprak sınırlarına dâhil olmadığı halde bölgeye müdahalede bulunabilmektedir. 1864'ten bu yana Türkiye'ye gelen hiçbir Kafkas halkının diline ve dinine müdahale edilmemiştir. Oysa Rusya ve Gürcistan, Gürcistan'daki bölgelerin demografisini dönüştürmüş ve dillerini, dinlerini değiştirmeleri için baskı yapmıştır. Bu nedenle Türkiye; Abhaz halklarının koruyuculuğunu ve Kafkasya'daki Abhazların hamiliğini üstlenecek haklara sahip bir ülke pozisyonundadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü desteklemesi bu ülkede yaşanan ve tarihi, coğrafi bağları bulunan Osmanlı mirası topraklarında pasif bir jeopolitika izleyeceği anlamı çıkarılmamalıdır.

Batı'daki devletlerin çoğu Abhazya'yı Gürcistan'a bağlı özerk bölge olarak görse de söz konusu bölge, Türkiye için ayrı bir anlam ifade etmektedir. Viktorovna'a göre (2014) Türkiye, Karadeniz'de etkileri artmakta ve gelişmekte olan bir ülke olarak Kafkasya'yı uygun hammadde kaynağı ve pazarı olarak görmektedir. Bu amaçla Türkiye SSCB sonrası Abhazya'da kendini tanıtan bir ülkedir ancak Türkiye'nin Gürcistan'ın üzerindeki etkileri, yalnızca ticarî olmamalıdır. Türkiye'deki Çerkes diasporası Türkiye ile Abhazya arasındaki bağıdır. Türkiye, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunduğu sürece Türkiye'deki Çerkes ve Abhazlar durumdan rahatsız

olacaklardır. Nitekim Gürcistan ile olan mücadelesinde Abhazy, Türkiye Çerkes ve Abhaz diasporası tarafından desteklenmiştir.

Sınırlı tanınan devletler, hamî bir devlete ya da devletlere sahiptir. Hamî devletler; sınırlı tanınmış devlete ekonomi, askeri, iç ve dış politik eylemler de yardımcı olarak bu sırada kendi jeopolitik çıkarlarını da gözetmektedir (Özsağlam, 2020). Abhazy ve Güney Osetya için Rusya bu rolü oynamaya çalışmakta ve bu bölgelerde kendi jeopolitik çıkarlarını destekleyici ekonomik, askeri, siyasi eylemlerde bulunmaktadır. Günümüzde Abhazy, ekonomik açıdan Rusya'ya bağlıdır. Türkiye ise Abhazy'nın ikinci ticari ortağıdır. Gürcistan özerk bölgeleri Rusya'nın Gürcistan'ı kontrolü için nasıl ki "kartviziti" ise aynı durum, daha önemli gerekçelerle Türkiye için de geçerlidir. Nitekim Rusya'nın günümüzdeki gerekçeleri Abhazy'da hâkimiyet kurduktan sonra Abhazların sürgünü ile onların yerine yerleştirdiği taraftar nüfusa dayanarak Sovyetlerin yıkılmasına rağmen bölgeye müdahale etme hakkını görebilmesidir. Şayet bölgenin demografisi değişmemiş olsaydı günümüzde Abhaz Müslüman nüfusu bölgede yoğun olacak ve bu halkların hamilik tercihi Türkiye'den yana olacaktı.

Türkiye'de yaşayan Abhazlar, Abhazy'da bağımsızlık mücadelesi veren soydaşlarını desteklemişlerdir. Aynı şekilde Türkiye'deki Çerkes halkları da Kafkasya'da Çeçenlerin mücadelesini desteklemektedir. Çerkes diasporası, Kafkasya'da Abhazların yoğun biçimde Gürcüleştirmeye maruz bırakıldığını ifade etmekte ve Abhazy'nın bağımsızlığını desteklemektedirler (Wakizaka, 2012).

Türkiye, Rusya sınırlarının dışında, bağımsızlık fikrini destekleyecek bir Abhaz diasporasına sahip bir ülke olarak, Abhazy'nın uluslararası açılım gösterebileceği bir koridor rolü üstlenmektedir. Günümüzde Abhazy'nın bir bölümü tam bağımsızlık isterken, bir bölümü ise bağımsızlığının garantörü olarak Rusya'yı görmektedir. Abhazy'yı egemenlik yolunda en çok destekleyen ülke Rusya olmuştur. Şayet Rusya bu desteği sunmamış olsaydı günümüzde Abhazy birkaç ülke tarafından (Rusya, Nikaragua, Venezuela, Nauru, Vanuatu, Suriye) bağımsızlığı tanınmış bir bölge pozisyonunda olmayacaktı. Abhazy için tam bağımsızlık, tek başına mücadele edeceği güce sahip olmadığından egemenlik isteyen diğer Kafkas halklarının birleşmesinden doğan bağımsızlığa bağlanabilir. Birleşik Kafkasya fikrine bağlı olarak Abhazy'nın tam bağımsızlığı diaspora tarafından desteklenmektedir (Wakizaka, 2012). Türkiye, Abhazy diasporasının en büyük ülkesi olarak "Birleşik Kafkasya'yı Abhazy'nın tam bağımsızlığı doğrultusunda savunabilir. Böyle bir durumda, Gürcistan, Türkiye'nin hamilik veya Abhaz diasporası üzerinden birleşik Kafkasya rolünü üstlenmesine ne tepki verecektir? Abhazy'da yaşanan bağımsızlık eylemlerini kendi davası olarak gören Türkiye Çerkesleri ve Abhazları, bölgeye yoğun destek vermiştir. Buna karşın Gürcistan, Türkiye'deki Gürcüleri aktive etmeye çalışmıştır ancak Türkiye'nin Gürcistan ile stratejik ortaklığı bulunmaktadır. Türkiye'nin Gürcistan özerk bölgelerine dönük hamilik rolü bu ortaklığı bozabilir mi? Gürcistan'ın günümüzde en uzun sınırı jeopolitik anlaşmazlığı bulunan Rusya ile. Bu durum Gürcistan'ın kuzeye açılması önünde engel olarak görülmektedir (şayet Rus Kafkas özerk bölgeleri Gürcistan'ı desteklemese). Doğu ve Güneydoğu'da Türkiye'yi destekleyen Azerbaycan'ın komşuluğu ve güneyde yalnızca İran'a açılabilen sıkışık bir Ermenistan'ın (Gürcistan'ın Ermenistan ile de sorunları bulunmaktadır) varlığı söz konusudur. Gürcistan için batıda Karadeniz'e kıyısı bulunan Rion Nehri'nin bulunduğu bölge (özerklik talebi nedeni ile Abhazy ve Acara hariç) Avrupa'ya açılan kapıdır. Bu nedenle Gürcistan, Avrupa ve NATO yönelimlerini Türkiye üzerinden gerçekleştirmek zorundadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Abhazy üzerine koruyucu aktif politikalar yürütmesi beklenebilir. Rusya ile Gürcistan'ın dini, kültürel siyasi, askeri ortaklıklar gibi geçmişten gelen etkileri bulunmakta ancak söz konusu bölgede jeopolitik çıkarlar, bu etkilerin önüne geçerek iki tarafı birbirinden yalıtılmaktadır. Öte yandan Rusya'nın da Gürcistan'a dair kaygıları bulunmaktadır. Rusya'nın Güney Kafkasya'daki çatışmaların Kuzey Kafkasya'yı da etkileyebileceği endişesi söz konusudur (Yalçınkaya, 2011). Bu nedenledir ki Rusya; Abhazy'nın Rusya'ya tamamen bağlanması konusunda tam bir destek sunmamaktadır.

Rusya, 1991 sonrası, ülke toprakları dışında bazı topluluklara kitlesel vatandaşlık vermektedir (Ekinci, 2019). Abhazy ve Güney Osetya bunlara örnektir. Nitekim Gürcistan, Güney Osetya (1991-1992) savaşı sonucu Abhazy üzerindeki kontrolünü kaybetmiştir (Davtyan, 2014). Abhazy'nın bağımsızlığının Rusya'ya bağlı olması durumunda unutmamak gerekir ki kendi topraklarında özerk halklarının egemenliğini tanımayan bir Rusya, sözde egemen olarak tanıdığı Abhazy'yı jeostratejik amaçları için Gürcistan'a karşı kullanacaktır. Dolayısı ile bu

türden bir yaklaşım ancak Rusya'nın jeopolitik amaçlarına hizmet edebilir. Bu açıdan Rusya'nın Abhazya'daki jeopolitik hedeflerine bakmak gerekir. Rusya Karadeniz'i bir Rus denizi haline getirmeye çalışmaktadır. Kırım'ın işgali, Ukrayna-Rus Savaşı, Moldova'nın Transdinyester bölgesinde gösterdiği faaliyetler, Kafkasya'da ise Acara ve Abhazya'daki jeopolitik eğilimleri bunun birer göstergesidir. Öte yandan Rusya'nın Gürcistan özerk bölgelerine dönük jeopolitik eylemlerini belirleyen Rus-Gürcü ilişkileri olmuştur. Güney Osetya ve Abhazya, Rusya ile Gürcistan'ın pragmatik zihin haritalarını eyleme dönüştürdükleri çatışma bölgeleri olmuştur. Bu bölgeye yön veren stratejik noktalardan biri de SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan mikro-milliyetçi faaliyetlere karşı Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü korumak istemesi ve Rusya uydusundan çıkmaya çalışarak, NATO-AB yönelimli Batı açılımları olmuştur. Buna karşın Rusya Avrasyacı yönelimlerle eski SSCB etkilerini sürdürmeye ve Gürcistan'ı kendi jeopolitik çıkarları doğrultusunda kontrol etmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda denilebilir ki Abhazya ve Güney Osetya, Rusya ve Gürcistan'ın siyasi, askeri, devlet sınırları konusunda tercihlerinin çatıştığı bölge olmuştur. Rusya, Karadeniz'e kıyısı olması nedeni ile deniz-kara bağlantılı stratejik öneme sahip bu bölgeyi kontrol etmek istemektedir. SSCB'nin dağılmasının ardından Kafkasya'yı arka bahçesi olarak görmeye devam eden Rusya, bölgenin askeri ticari, turistik açıdan avantajlarını kullanmak istemektedir. Rusya kendisini 2008'den bu yana bozulan Rus-Gürcü ilişkilerine karşı Güney Kafkasya'da konumunu güçlendirmek ve bu bölgenin siyasi olaylarının karar vericisi biçiminde en etkili aktörü olarak görmektedir. Abhazya ve Güney Osetya, Rusya'nın AB ve NATO'ya karşı uzaktan kontrol etmeye çalıştığı bölgelerdir. Nitekim bu özerk bölgelerin Gürcistan'a yönelmesi Rusya'nın, NATO'ya karşı tampon bölgelerini kaybedeceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle Rusya, bu bölgeler üzerindeki etkisini kaybetmek istememektedir. Öte yandan Rusya'nın Gürcü-Abhaz Savaşı'nda Rusya'nın stratejik kaygılarının ürünü olduğu Rostov-Krasnodar-Tuapse-Tiflis demiryolu üzerinden yapılan kontrol söz konusudur. Ayrıca Rusya'nın Güney Kafkasya'da askeri üs bulundurma arzusu ve Hazar Havzası'ndaki petrol son derece önemlidir (Forsyth, 2013).

Putin döneminde yeni Avrasyacı yaklaşımla beraber Rusya; Hazar ve Karadeniz eksenini etki sahasında tutmak istemektedir. Hazar ve Karadeniz havzasını birleştirebilecek en kısa hat, Güney Osetya ve Abhazya ekseninden geçmektedir. Şayet Rusya, Abhazya ve Güney Osetya'yı kontrol edebilirse Karadeniz-Hazar ekseninde Kafkasya berzahını dolayısı ile Transkafkasya'yı kontrol edebilecek, boylamsal ittifakla Ermenistan ve Ortadoğu da rahat bir hareket mekanizması geliştirebilecektir. Abhazya'nın üzerindeki en etkin otorite şimdilik Rusya'dır. Gürcistan'ın Rusya'ya karşı Abhazları asimile edip, özerkliğini kaldırmaya çalışarak bu toprakları kendi toprağı görmesi ve "Çerkes Sürgününü" kabul etmesi bu eylemi Ruslara karşı yaptığını göstermektedir. Gürcistan'ın bu faaliyetleri iki özerk bölgeyi bölgesel güç arayışı içerisinde Ruslara itmiştir. Ancak Rusya'nın, bölgedeki çıkarları için Gürcistan ile olan jeopolitik çekişmelerine karşı özerk bölgeleri kullandığı açıktır. Nitekim Rusya bölgeyi parçalayan ve bölge halklarını sürgün eden aktör olarak Abhazları, Gürcülerle olan savaşları sırasında desteklerken savaş sonrası Abhazya'ya ambargo uygulaması, Rusya'nın çıkarsal davrandığının açık delilidir.

Gürcistan'ın Abhazya politikası kendi toprak bütünlüğü ile ilgilidir. Bu nedenle özerk bölgelerinin Gürcistan'a entegre olması yönünde bir yaklaşım sergilemektedir. Gürcistan açısından Abhazya, Batı'ya açılan bir eksen ve gelecekte kendilerine dönecek olan Gürcistan toprağıdır. Gürcistan, Rusya'nın Kafkasya kanadı olmaktan çıkıp Avrupa ve ABD eksenli bir politika yürütmek istemektedir. Gürcistan'ın siyasi eğilimleri Rusya ile olan ilişkilerine blokaj oluşturmakta ve bu özerkliğinin (hatta Gürcistan'a bağlanmasını) Ruslara rağmen sürmesini istemektedir. Yüzölçümü açısından büyük olmayan bir ülke olarak Gürcistan'ın Abhazya'yı kaybetmesi, küçülmesi ve Karadeniz'e kıyısı olan bu bölgedeki ticari gelirlerinin azalması anlamına gelecektir. Gürcistan için Abhazya; Acara ile birlikte Karadeniz'in en stratejik limanlarına sahip bölgesidir. Abhazya'nın Rusya ile Acara'nın Türkiye ile sınır komşusu olması bu iki özerk bölgeyi aynı zamanda sınır güvenliği konusunda da ön plana çıkarmaktadır. Bu bölgelerin kaybı uluslararası platformda Gürcistan'ın prestij kaybı anlamına da gelecektir. Dolayısıyla, Gürcistan, sınır güvenliği, toprak bütünlüğü açısından ve jeoekonomik açıdan değerli olan ve Karadeniz yoluyla ile Avrasya'ya açılan bu iki koridor bölgesini kaybetmek istememektedir. Bu nedenle Gürcistan'ın günümüzde uluslararası siyasi vizyonunu Gürcistan toprak bütünlüğünü destekleyen ülkeler oluşturmaktadır.

5. GÜNEY OSETYA ÖZERK BÖLGESİ

Güney Osetya, Gürcistan'ın kuzeyinde bağımsızlığı bazı ülkeler tarafından tanınmış etnik ve siyasi açıdan farklı bir özerk bölgedir. Güney Osetya'nın topraklarının çoğu Gürcistan sınırları içinde olmakla beraber kuzeyi Kuzey Osetya ile sınır oluşturmaktadır (Şekil 1). Bu yönü ile Güney Osetya kendini Kuzey Osetya'nın parçası olarak görmektedir. Nitekim etnik açıdan Osetler, Gürcülerden farklı olarak Sarmat kabilesi olan Alanlardan kabul edilmekte ve kendilerini İron olarak adlandırmaktadırlar (Özey, 2021). Güney Osetya'nın sorunlarının nüvesinde Gürcistan'ın diğer özerk bölgelerinde olduğu gibi kendini etnik kökleri açısından Gürcülerden farklı görmeleri ve özerkliğin ötesinde bağımsız olmak istemeleri yatmaktadır. Ayrıca bu özerk bölgenin etnik sınırları özerk bölge sınırları ile örtüşmemektedir. Osetler; Kuzey ve Güney Osetler olarak ikiye bölünmüş durumdadırlar. Günümüzde Kuzey Osetya, Rusya'ya bağlı özerk bölge iken, Güney Osetya Gürcistan özerk bölgesidir. Bu bağlamda Güney Osetya, Rusya ve Gürcistan arasında problem olmuş bölgedir. Güney Osetya, bir yerel milliyetçilik sorunuyken, Rusya'nın bölgeye müdahalesi ile küresel bir sorun haline gelmiştir (Dilek, 2021).

1801'de Rusya sınırlarına dâhil olan Güney Osetya, 1921'de özerklik kazanmıştır. 1918'de Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'ın bağımsızlığına karşı Güney Osetya, Rusya'ya bağlanmak istemiş ve Gürcistan ile sorunlar yaşamıştır. 1989'da ise Gürcistan bağımsızlık isterken, SSCB Güney Osetya'nın bağımsızlığını desteklemiştir.

Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra uyguladığı keskin milliyetçilik, entegrasyon ve Batı yanlısı politikaları, bölgesel aktörlerin çıkarları ile beraber özerk bölge sorunlarını ön plana çıkarmıştır. 1991-1992 Gürcü iç savaşı Abhazya-Güney Osetya'da gerçekleşen bir savaş olmanın ötesine geçmiştir. 1991'de Gamsahurdia "Gürcistan Gürcülerindir" ifadesi ile yalnızca etnik bir milliyetçiliğin değil, içinde Hıristiyanlığın var olduğu bir Gürcü tanım biçimini ortaya koymuştur çünkü Gürcüler için din, etnik yapıdan daha önemlidir. Bununla birlikte, bu yaklaşım biçimi bölgede özerk bölge ayrımlarını keskinleştirmiştir. Gürcistan, bu toprakları Gürcistan'ın parçası, diğer etnik grupları ise işgalci olarak görmüştür. Bu nedenle Güney Osetya'nın özerkliğini feshetmiştir. Bu eylem, hem savaşın başlamasına hem de Abhazya ile birlikte Güney Osetya'nın Rusya'ya yakınlaşmasına neden olmuştur. 1991'de Gürcistan'ın kendisinden ayrılmasından huzursuz olan Rusya, bölgedeki hâkimiyetini kaybetmemek için 1992'de Güney Osetya'nın bağımsızlığını desteklemiştir. Gürcü-Oset anlaşmazlığına karşın kendini hakem tayin ederek baskınlığını ortaya koyan Rusya, barış güçlerini Güney Osetya'ya yerleştirmiş böylece bölgeden çıkmamak üzere kalmıştır. Güney Osetya ise yeniden özerklik kazanmıştır.

2003 yılında yaşanan Gül Devrimi ile yönetime gelen Sakashvili Dönemi, Rus-Gürcü ilişkilerinin keskin virajı olmuştur. Bu dönem itibari ile Gürcistan'ın batı yanlısı tutumu Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya'ya desteğinin devam etmesine neden olmuştur. Sakashvili'nin Güney Osetya ve Abhazya'yı Gürcü topraklarına katmak ve Gürcistan'ın NATO ile AB'ye üye olmak istemesi, Gürcü-Rus ilişkilerini bozmuştur. Rusya, Gürcistan'a ambargo uygulamış ve doğalgazı kesmiş, Güney Osetya ile Abhazya'yı desteklemeye devam etmiştir. Rusya; Gürcistan'daki üslerden çekilmesine karşın Abhazya ve Güney Osetya'daki soruna çözüm bulunması eylemini ortaya atmıştır. Esasen Oset-Gürcü Savaşı Gürcistan'ın Batı'ya yaklaşımı karşısında Rusya'nın Gürcistan'a Güney Osetya üzerinden verdiği bir uyarıdır. Osetya Savaşı sırasında Rusya'nın Abhazya ile birlikte Gürcistan'ı askeri kuşatması, Rusya'nın Gürcistan'a karşı bu iki özerk bölgeyi Gürcistan'a dönük jeopolitikaları için araçsallaştırdığını göstermektedir. Ancak Rusya ile Gürcistan'ın tam anlamıyla ayrı düşmesi 2008'de Güney Osetya ile Gürcistan arasında yaşanan savaş ile olmuştur. Abhazya'da dâhil olarak Gürcü-Rus savaş gemileri Karadeniz'de çatışmalara devam ederken, Abhazya, Gürcistan'ı Karadeniz'de abluka altına almıştır. Bu durum Karadeniz'de Abhazya'yı stratejik kılarken, Rusya'yı Karadeniz'de güçlendirmiştir. Abhazya ve Güney Osetya tanınma talep etmiş ve Rusya bu iki özerk bölgeyi tanımıştır. Güney Osetya, Gürcistan'ın tarihî bölgesi olarak Rusya tarafından yayılcı eylemlerle kendi topraklarına entegre edilmeye çalışılmaktadır (Jalabazde & Janiashvili, 2022). Fakat Rusya böyle bir eylemi (örneğin Abhazya ve Güney Osetya'ya pasaport vermesi gibi) gerçekleştirebilecek fırsatı olmasına rağmen topraklarına entegre etmemiştir. O halde, Rusya'nın buradaki eylem planı nedir? Stratejik bir soru olarak 2008'de Rusya neden Abhazya ve Güney Osetya'yı kendine bağlamamıştır? Rusya, Gürcistan'ı Güney Kafkasya'da kontrol mekanizması olarak kullanmaktadır. Rusya'nın bu özerk bölgeler üzerinde etkisini kaybetmesi, Kuzey Kafkasya'daki özerk bölgeler üzerinde etkisinin azalması anlamına gelebilir.

Rusya; Gürcistan'ın NATO'ya girmesi durumunda Karadeniz ve Hazar Deniz Havzalarında çevreleneceğinin ve Güney Kafkasya'da etki sahasının daralacağına farkındadır. Bu nedenle bu iki özerk bölge Rusya'nın Gürcistan'ın NATO ve AB'ye yaklaşımına karşı denetlediği sahalardır. Güney Osetya topraklarının büyük bir bölümü Gürcistan sınırları içinde olduğundan Gürcistan NATO'ya girdiği takdirde Rus toprakları çevrelenmiş olacak ve bu durum Rusya'nın sınır güvenliğinde tehdit unsuru oluşturacaktır. Bu bağlamda Rusya; Gürcistan'ı Hazar-Karadeniz Havzası'nda ve Kafkasya'da jeopolitik manevralar yapabileceği kontrollü bölge olarak algılamakta, bunun için de uygun jeopolitik koşullar olarak Gürcistan özerk bölgelerini görmektedir. Rusya için Abhazya ile beraber Güney Osetya, Avrasya'nın merkezlerinden birinde yer alan ve Rusya-Gürcistan sınırında konumlanmış jeostratejik bölgedir. Bu iki özerk bölge Rusya'nın Gürcistan'a karşı uyarı vereceği Rus sınır bölgesinde müdahaleyi kolaylaştırıcı konuma sahip olmaları ve Rus toprakları olduğu dönemde Rusya'yı destekleyecek taraftar nüfusa sahiptir. Kuzey Osetya'nın başkenti Vladikavkaz'dan başlayarak Tiflis'e uzanan ve Gürcü-Rus ilişkilerinin başlangıç noktası olan "Gürcü Askeri Yolu" Güney Osetya'nın yakınından geçmektedir. Bu bölgeyi kontrol altına almak bu stratejik yolu da etki altına almak anlamına gelmektedir. Nitekim Gürcistan'ı Kuzey Kafkasya'ya bağlayan Daryal Boğazı da burada bulunmaktadır. Bu nedenle hem Gürcistan için hem de Rusya için Güney Osetya ve yakın çevresi stratejiktir.

Abhazya ve Osetya'nın kendilerini tanımlama biçimlerinden doğan ve Gürcistan'ın ayrılıkçı eylemleri nedeni ile Rusya'ya yakınlık duymaları, Kuzey Kafkasya'da Abhazya'nın Çerkesler ile Güney Osetya'nın Kuzey Osetya ile yakın münasebetleri, Rusya'nın avantajlarıdır. Ayrıca Rusya'nın sınır üs alanı olarak bu iki bölgenin askeri önemi, enerji aktarımında ticari eksen niteliği ve doğal kaynaklarının varlığı bölgeyi Rusya açısından stratejik kılmaktadır.

Gürcistan için Güney Osetya; toprak bütünlüğü açısından Gürcistan'ın bir parçasıdır ve Gürcistan ile tarihi-kültürel bağları vardır. Jalabadze & Janiashvili'e göre (2022) Gürcü-Oset bağı sosyo-ekonomik, kültürel bağların ve düşmanlık ile dostluğun iç içe olduğu, Gürcü-Oset evliliklerinin sıklığı ile aidiyet duygusunun söz konusu olduğu, yüzyıl öncesine dayalı bir ilişki biçimi olmasına karşın Ruslar tarafından siyasi araç haline getirilmiştir. Gürcistan bir yandan yayılcı eylemlerle Rus okullarının ve Ortodoks kiliselerinin Rus dilinin bölgede artan Rus nüfusuyla Ruslaştırıldığı konusu üzerinden Rusya'yı eleştirirken, kendisi de aynı eylemlerde bulunmuştur. Bu nedenle Abhazya ve Güney Osetya; kendilerini tanımlama biçimi, Gürcistan'ın Gürcüleştirme, Hıristiyanlaştırma, tarihi-coğrafi problemleri nedeni ile tüm çabalarına rağmen Rusya'dan da güç alarak Gürcistan'a entegre olmak istememektedir. Rusların bu savaş sırasında Gürcistan'a asker göndererek bölgedeki olayları yatıştıran hakem rolünü üstlenmesi, bölgeyi kontrol etme çabasını göstermektedir. Günümüzde Abhazya ve Güney Osetya için iki seçenek görünmektedir. Abhazya ve Güney Osetya, tarihi-coğrafi-kültürel bağları ve yakınlıkları olan Kuzey Kafkasya halkları ile birleşme fikrini güdebilir. Ancak bunun için Abhazya ve Güney Osetya'nın Çerkes soykırımını kabul etmesi gereklidir. Öte yandan Kuzey Kafkasya özerk bölgelerinin Rusya'ya aidiyeti ve baskıları ile Abhazya ve Güney Osetya bu duruma uzak bakabilir. Fakat Türkiye; Kafkasya'nın bir parçası ve Kafkas diasporasının en büyük ülkesi olarak tarihi bağları ve coğrafi yakınlığı ile en iyi alternatif bölgesel güç olarak bu hamilik rolünü üstlenebilir. Bu bağlamda eksen Türkiye'den yanadır.

Özerk bölgelerin sınırlarının oluşumu değişimi konusunda farklı yaklaşım biçimleri de söz konusudur. Yeni kurulan ülkelerin sınırlarının belirlenmesinde belki en önemli yaklaşım, Latince, *Uti possidetis iuris* ilkesine dayanır. Bu yaklaşım, koloni ya da geniş bir devletin parçası olduktan sonra bağımsızlığını kazanan devletler için kullanılır. Bu ilke devletlerin kolonyen var olan sınırlarına saygıyı ön plana çıkarmaktadır. *Uti possidetis iuris*, ilk defa 19. yüzyılda Avrupalı sömürgecilerin Güney Amerika'dan çekilmeleri sırasında kullanılmıştır. Avrupalı koloniciler çekilirlerken, yeni kurulan birkaç devletin bağımsızlığını -sahip oldukları menfaatleri korumaları şartıyla- tanımışlardır. 20. yüzyılın ikinci yarısında Afrika'daki koloniler bağımsızlığını kazandığında da yukarıdaki ilke dikkate alınmıştı. Yirminci yüzyılın sonuna doğru gelindiğinde, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra kurulan BDT de eski sınırlarını korumuştur (Akengin, 2019). Bu bağlamda Gürcistan özerk bölgelerinin SSCB dönemindeki sınırlarının korunması seçeneği de doğabilir.

6. SONUÇ

Mekânsal yapı; yalnızca sosyal ilişkiler bağlamında takip edilen saha değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin üretildiği ve yeniden üretildiği ortamlar olarak tanımlanmaktadır (Ergün & Kurban, 2020). Bu bağlamda Acara, Abhazya ve Güney Osetya Cumhuriyetleri'nin Gürcistan, Rusya ve Türkiye için yeniden jeopolitik anlamlar üretebilecek sınır bölgeleridir.

Devleti bir organizma olarak gören Ratzel için sınırlar, devletlerin büyüme ve güçlenmesinde taşıyıcı ve çevresel organı olarak akıcı sınırların olduğu devlet organizmasının tüm dönüşümlerinde yer alır (Flint & Taylor, 2014). Rusya'nın bölgeye dair jeopolitik tasarımları söz konusudur. Rusya'nın hedefi, dışsal aktörlerin Kafkaslarda varlığını engelleyerek, enerji ulaşım yollarını kendi denetimine alarak enerji tedarikçisi olmaktır (Modebadze & Kozgambayeva, 2018). Rusya; Abhazya, Güney Osetya ve Acara özerk bölgelerini Güney Kafkasya'daki jeopolitik çıkarları ve Gürcistan ile olan siyasi ilişkilerine yön verme sürecinde Gürcistan'ın NATO ve AB yönündeki jeopolitik eğilimlerine karşı kullanmaktadır. Abhazya ile Güney Osetya, Rusya'nın Kafkas sınır bölgeleri olarak kontrol ettiği askeri güvenlik bölgeleridir. Ayrıca Rusya bu bölgeleri ticari-enerji eksenini, doğal kaynakları ve turistik potansiyeli nedeni ile önemsemektedir. Şayet bu özerk bölgeler Rusya'ya bağlı olsaydı günümüzde Rusya'nın güney Kafkasya'da da toprakları mevcut olacaktı. Ancak bu durum Gürcistan tarafından karşı hamle biçiminde NATO'ya katılma eylemi ile cevap bulabilecek ve Rusya, bu kazanca karşı NATO tarafından çevrelenmiş olacaktı ve bu durum Rusya'nın sınır bölgelerinde bir tehdit oluşturacaktı. Bu nedenle Rusya Güney Kafkasya'daki jeopolitik hamlelerini Gürcistan'ın siyasi eğilimlerini de göz önünde tutarak Rus çıkarlarına bağlı biçimde şekillendirmektedir.

Gürcistan; özerk bölgelere kendi iç meselesi, çatışmalar yaşansa dahi sosyo-kültürel, ekonomik, bağların olduğu bölgeler olarak bakmaktadır. Bu özerk bölgelerin Gürcistan'a ait olduğu ve dışsal aktörler tarafından Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne müdahale edildiği anlayışı vardır. Ayrıca bu özerk bölgelerin birer sınır bölgesi olması, olası bir çatışma durumunda sınır jeopolitiği açısından Gürcistan için müdahale konusunda kaygı yaratmaktadır. Nitekim Abhazya ve Güney Osetya Rusya ile sınır teşkil ederken Acara, Türkiye sınırını oluşturmaktadır. Gürcistan'ın yüzölçümü açısından büyük bir ülke olmaması ancak ayrılıkçı bölgelerin varlığı, ülkenin parçalanarak küçülmesine yol açacaktır. Gürcistan'ın özerk bölgelerin dışsal müdahaleleri engelleme konusunda başarı elde etmesi, bu özerk bölgelerde uygulanan jeopolitik yaklaşıma bağlıdır. Gürcistan'a öncelikle uluslararası imzalanmış antlaşmaları kabul ederek gerçekçi biçimde uygulaması önerilebilir. Örneğin, Gürcistan Acara'da günümüzde kültürel asimilasyon, özerkliği kısıtlama, İslam'a karşı Hristiyanlığı yaygınlaştırma ve Gürcüleştirme faaliyetlerini sürdürmektedir. Gürcistan'ın özerk bölgeleri üzerine atması gereken jeopolitik adımlar; özerk bölgelerin üst kimlikte Gürcü tanımlaması olsa dahi alt kimlikte kendilerini tanımlama şekillerine, inanç ve kültürel yaşam biçimlerine saygı duyma biçiminde olabilir. Bu özerk bölgelerin sosyo-kültürel ve ticari gelişimlerini desteklemelidir. Ayrıca Gürcistan özerk bölgelerinin tarihi bağlamda kendine ait olduğu vurgusu bu özerk bölgelerin Gürcistan'dan daha fazla uzaklaşmasına neden olmaktadır. Rusya'nın Gürcistan özerk bölgelerini desteklemeye devam ettiği takdirde Gürcistan bu bölgelerle sorun yaşamaya devam edecektir. Nitekim Revaz'a göre (2005), Gürcistan'ın Abhazya ile Güney Osetya üzerine siyaseti hatasız değildir ancak Rusya'nın desteği ayrılıkçıların geçici başarısının da temelidir.

Rusya'nın bölgeler üzerinde desteği olmadığı durumda bu özerk bölgeler kendilerini tarihi ve etnik açıdan Gürcülerden farklı tanımlamaları nedeni ile farklı bölgesel aktöre dayalı biçimde bağımsızlık yolunda yine yardım isteyeceklerdir. Türkiye bu ülkelerden biridir. Türkiye, Kafkasya'nın gelişimi için Batı'ya açılımı, stratejik ticari ortağı, Kafkas enerjisinin güvenle taşınacağı eksen bölgesidir. Günümüzde Kafkasya'daki jeopolitik dengeleri değiştirebilecek en stratejik ülke olarak Türkiye, konumsal açıdan bölge güvenliğini sağlayacak NATO üyesi ve Kafkasya'nın bir parçası olduğundan Gürcistan Türkiye'yi ön planda tutmaya mecburdur. Bu nedenle Türkiye'nin tarihi-coğrafi-demografik ve antlaşmalara dayalı biçimde Gürcistan özerk bölgeleri için aktif jeopolitikalar yürütmesi uygun görünmektedir.

Türkiye günümüzde Kafkas diasporasının en güçlü olduğu ülkedir. Bu nedenle Rusya ve Gürcistan'a alternatif biçimde özerk bölgelerin hamiliğini üstelenebilecek pozisyonundadır. Türkiye Abhaz nüfusunun en büyük diasporası iken, Acara Osmanlı döneminden beri dini bağların olduğu bir bölgeyi ve Türkiye'nin kuzeydoğu

sınırını oluşturmaktadır. Günümüzde Gürcistan özerk bölgelerinde yapılacak hamilik teklifine halkların cevabı farklı olacaktır. 1864 sürgününden bu yana bu özerk bölgelerde Ruslar tarafından değiştirilen nüfus, Rusya'yı destekçisi görmektedir. Bilhassa Abhazya ve Güney Osetya, Ruslardan destek alarak bölgesel politika yürütmektedir. Abhazya'dan Anadolu'ya yapılan göçlerde Rus politikası olarak Müslüman nüfus bölgeden çıkarılmıştır. Aynı şekilde Acara'da da Müslüman nüfus bölgede çok az kalmıştır. Bölgede yoğun olması gereken Müslüman nüfusu azalmıştır. Bu nedenle bu bölgelerde yapılacak siyasal tercih, geçmişte beklenebileceğinden değişiklik gösterecektir. Ancak Kars Antlaşması'na dayalı olarak Acara Özerk bölgesi, Türkiye'nin gözetiminde olabilir. Türkiye Acara'nın dini-kültürel haklarının, özerkliğini temin eden garantör devlettir. Gürcistan, Acara'nın özerkliğini kaldırmak istese de Türkiye'nin onayını almak zorundadır. Nitekim Kars ve Moskova Antlaşmaları gereği Türkiye'nin tanımayacağı uluslararası bir senedi, Gürcistan da tanımayacağını beyan etmiştir. Türkiye'nin Kars Antlaşması'ndan doğan sorumluluklarını yerine getirmemesi, başka bir deyişle garantör olduğunu göstermemesi, bölgenin özerkliği bir yana, gelecekte bölgede Müslüman nüfusun tamamen erimesi problemini beraberinde getirebilir. Türkiye, günümüzde Osmanlı mirası olmasına rağmen toprak talebi olarak Acara'yı talep etmeyebilir ancak garantör devlet olarak bölge halkının haklarını savunucu bir jeopolitika yürütebilir. Aksi halde Acara, Türkiye'nin nostalji beslediği bir hinterlanda dönüşebilir. Türkiye'nin Acara'yı Gürcistan'ın iç meselesi olarak görmeyip Gürcistan'a şu jeopolitik talepleri bildirmesi gerekmektedir:

- 1921 Kars Antlaşması'nın 6. maddesine göre Acara halkının sosyo-kültürel ve dini yaşam biçimine müdahale olmayacak şekilde özerkliği kabul edilmiştir. Buna karşın Gürcistan (ve Sovyet Rusya) bu antlaşmayı ihlâl etmiştir.
- Acara'nın dini-kültürel yaşam biçimlerini istediği şekilde oluşturma serbesitesini göstermelik değil, gerçekçi biçimde uygulanmalıdır.
- Yıllarca uygulanan baskı ve asimile faaliyetlerine karşı benlikleri unutturulmaya çalışılan Acara'da halka kendi dillerinde eğitim verilmeli ve çok sayıda cami ve medrese açılıp imar ettirilmelidir.
- Acara'nın yönetimi için Gürcü değil Acaralı bir yöneticinin özerk bölge yönetiminde sorumlu olması gerekmektedir.

Şayet Gürcistan Türkiye'nin taleplerini kabul etmezse, Brest Litovsk Antlaşması'nda olduğu gibi Türkiye Acara'da yeniden halk oylaması isteyebilir. Gürcistan'ın ve Rusya'nın Acara'da asimilasyon ve misyonerlik faaliyetleri olmasaydı günümüzde bölgede Acara-Türk bağı güçlü olacaktı ve yeni nesil Acaralılar, Acarayı Osmanlı Devleti'nin mirası olarak görebileceklerdi. Ancak günümüzde gelinen nokta Türkiye'nin Brest Litovsk Antlaşması'nda yapılan halk oylaması gibi bir talebi olduğu takdirde aynı sonucu elde edememesi olabilir. Zira geçen süre zarfında Acara'da asimilasyon ve misyonerlik çok güçlü olup, bölgede topluca Hristiyanlığa geçişler olmuş ve bu kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşmemiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin Acara'yı Gürcistan'ın iç meselesi olarak görmesi yanlış bir politikadır. Gürcistan bu politikaya güvenerek, yıllarca Acaristan'da Acara'nın özünde Gürcü olduğu yaklaşımı ile asimilasyon uygulamış ve etnik, dini baskılarını sürdürerek onlara İslam kimliği ile yaşama hakkı tanımamıştır.

Gürcistan, Rusya ve Türkiye'nin Acara, Abhazya ve Güney Osetya'ya farklılaşan bakış açılarının yanı sıra, bu üç bölgenin bölgesel aktörlere yaklaşımı da irdelenmelidir. Tarihi özerklikler, kontrol etme, başka bölgelerde uygulanan özerklik esnekliğini tetikleme, özerk statü, entegrasyon, yetki devri, çatışma türünde gerilimler, ülkelerin özerk bölgeleri yönetme konusunda karşılaştıkları zorluklardır (Holland, Dahlman & Browne, 2020). Günümüzde Gürcistan özerk bölgeleri, tarihi süreçte edinilmiş özerkliğe sahip, jeopolitik çatışmalara açık, Gürcistan'a entegre olmak istemeyen bölgeleri temsil etmektedir. Bu özerk bölgeler jeopolitik açıdan bağımsızlık eğilimleri ile Kuzey Kafkasya özerk bölgelerindeki eylemlerini tetikleyici potansiyele sahiptir. Ayrıca, Abhazya ve Güney Osetya'nın özerklik statüsünü aşarak bağımsızlık istemesi bölgedeki sorunları alevlendirmiştir. Gürcistan'ın ise bu özerk bölgeleri ülkesine entegre etme çabası gerilimleri ve çatışmaları artırmıştır. Tartışmalı biçimde Gürcistan özerk bölgeleri yetkilerin devri konusunda farklı yollar izleyebilir. Gürcistan bu yetkileri özerk bölgelere devretmek istemezken, Acara İslami unsurun etkisi ve Kars Antlaşması nedeniyle bu konuda tercihinin Türkiye'den yana kullanılabilir. Abhazya ise çelişkili biçimde güçlü bölgesel aktör olarak Rusya'yı tercih edebilir

veya Türkiye'deki Abhaz diasporası nedeniyle tercihini Türkiye'den yana kullanabilir. Ancak bunun için Türkiye'nin aktif politikalar yürütmesi gerekli görünmektedir. Türkiye, tarihi ve etnik açıdan bağlarının bulunması ve coğrafi yakınlığı nedeniyle Abhazya'da sorunların çözümü için en az Rusya kadar etkin devletlerden biri olmalıdır. Türkiye sahip olduğu Abhazya diasporası üzerinden Abhazya için aktif politika yürütmelidir. Örneğin, Türkiye, ülkesindeki Abhaz nüfusunun bir bölümünü Abhazya'ya dönmeleri için teşvik edici demopolitika izleyebilir. Günümüzde Türkiye'de yaşayan Abhaz nüfusu (Anadolu'ya sürgün edilen Abhazlar Müslümandı, Hristiyan Abhazlar ise Kafkasya'da kalmıştı) Abhazya'yı destekleyerek yakın bağlar kurabilir. Güney Osetya'nın muhtemel tercihi Rusya'dan yana olabilir. Ancak bu özerk bölgeler yetki devrini kabul etmeyerek tamamen bağımsız olmak da isteyebilirler. Yalnızca bu sürece giden yolda Türkiye ve Rusya'dan destek alabilirler. Buna karşın Gürcistan, bu özerk bölgelerin bağımsızlık eylemini kabul etmeyebilir.

Çıkar Çatışması / <i>Conflict of Interest</i>	Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir. <i>The authors declared no conflict of interest</i>
Finansal Destek / <i>funding conditions</i>	Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. <i>The authors declared that this study has received no financial support</i>

REFERANSLAR

- Al Mahmud, A. (2013). Constructivism and Reflectivism as the Logical Counterparts in TESOL: Learning Theory versus Teaching Methodology. *TEFLIN Journal: A Publication on the Teaching & Learning of English*, 24(2).
- Akdemir, İ. O., & Koçyiğit Türk, M. (2023). Zihinlerdeki Kafkasya: Kafkasya'nın konumu ve sınırları üzerine jeopolitik analiz. *Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi* (6), 132-157. <https://doi.org/10.62068/visbid.1392769>
- Akengin, H. (2019). *Siyasi Coğrafya. İnsan ve mekân yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aslanlı, A. (2005). Bölgesel ve küresel dengeler açısından Abhazya sorunu. *Karadeniz Araştırmaları*, 5(5), 116-136.
- Davtyan, E. (2014). South Caucasus and the global geopolitics. In *Proceedings of INTCESS14-International Conference on Education and Social Sciences*, Şubat (p. 723).
- Davutoğlu, A. (2016). *Stratejik derinlik*. Küre Yayıncılık.
- Dilek, Y. (2021). Bölgesel Güney Osetya sorununun küreselleşmesi. *Journal of International Relations and Political Science Studies*, (3), 45-59.
- Ekinci, F. D. (2019). "İnşacılık, kimlik, 'üretilmiş' vatandaşlar: Rusya'nın Abhazya ve Güney Osetya'da vatandaşlık politikaları", *Uluslararası İlişkiler*, 16(61), 97-109. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.541539>
- Ellison, B. J. (2011). Russian grand strategy in the South Ossetia War. *Demokratizatsiya*, 19(4). 343-366.
- Ergün O., & Kurban V. (2020). *Jeopolitik şekillendirme ve Türk-Rus ilişkileri. Postmodern Jeopolitik, infosfer kirliliği ve güç siyaseti*. Yeditepe Yayınevi.
- Flint C., & Taylor P.J. (2014). *Siyasi Coğrafya dünya ekonomisi, ulus-devlet ve yerellik*. (Çev. F. Ereker). Nobel Yayıncılık.
- Forsyth, J. (2013). *Kafkasya*. (Çev. T. Binder). Ayrıntı Yayınları.
- Gümüüşü O. (2010). Siyasi Coğrafya açısından sınırlar ve tarihi süreç içinde Türkiye'de sınır kavramı. *Bilig*, 52, 79-104.
- Hacısalihoğlu, İ.Y. (2001). *Yeni Dünya düzeni arayışı ve Türkiye. Jeopolitik analiz*. Çantay Kitabevi.
- Hasanov, A. (2012). *Jeopolitik*. Babıali Kültür Yayıncılık.
- Holland, E. C., Dahlman, C. T., & Browne, M. (2020). The arc of autonomy in Georgia's Ajara. *Political Geography*, 80, 102-177.
- İbrahimli, H., & Koç, M. (2022). The Contributions of Georgia's geopolitics to the country's economy. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 25(1), 45-63. <https://doi.org/10.5782/2223-2621.2022.25.1.45>
- Jalabadze, N., & Janiashvili, L. (2022). რუსეთის ექსპანსიონისტური პოლიტიკა ეთნო-კულტურული და სამოქალაქო იდენტობის ტრანსფორმაციის კონტექსტში (თვითალიარებული სამხრეთ ოსეთის მაგალითზე). *HISTORY, ARCHAEOLOGY, ETHNOLOGY*, (VII), 130-141.

- Kandelaki, S. (2022). Black Sea geopolitics after the Russia-Ukraine War: View from Georgia. *Caucasus Analytical Digest*, (130), 21-27.
- Kaya, İ. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Y. Arı & İ. Kaya (Ed.), Coğrafya araştırma yöntemleri. İçinde (s.277-301). Coğrafyacılar Derneği Yayınları.
- Koç, S.Ö. (2007). *19. yüzyılın son çeyreğinde ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Acaralar*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koçyiğit Türk, M. (2024). *Kafkasya'dan Maverayı Kafkasya'ya Türkiye için jeopolitikalar*. Doktora tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Korkut, C. (1970). *Siyasi Coğrafya açısından devlet sınırları ve Türkiye'nin sınırları*. Karınca Matbaacılık.
- Kurat, A.N. (1992). *Türk Kavimleri ve Devletleri*. Ankara: Murat Kitabevi Yayınları.
- Markhulia, G. (2023). The role and Importance of Central Asia for Georgia's geopolitical security. *Georgian Academy of Business Sciences "Moambe"*, (49), 54-64.
- Modebadze, V., & Kozgambayeva, G.B. (2018). Russia's geopolitical interests in Georgia (South Caucasus and the threats coming from Moscow). *Вестник КазНУ. Серия историческая*, 91(4), 27-31.
- Murtazaoğlu, F. (2004). Acaralıların siyasi özerklik hakkının süjesi haline gelmeleri ve Türkiye'nin bu sürece etkisi. *Bilig*, (29), 41-82.
- Özey, R., (2021). *Kafkasya ve Kafkas ülkeleri coğrafyası*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özsağlam, M.T. (2020). Sınırlı tanınan Abhazya Cumhuriyeti ve Rusya'nın Abhazya'daki rolü. *Kafkasya Çalışmaları-Sosyal Bilimler Dergisi / Journal of Caucasian Studies*, 6 (11). 1-21.
- Pokhlebkin, V. V. (1998). Gürcistan'ın özerk bölgelerinden biri olan Acara'nın tarihi kaderi ve uluslararası hukuki statüsü hakkında. *Moskova Uluslararası Hukuk Dergisi*, (4). 234-240. <https://doi.org/10.24833/0869-0049-1998-4-234-240>
- Revaz, G. (2005). Georgia's geopolitical landmarks: is there a shift?. *Central Asia and the Caucasus*, (1 (31)), 100-106.
- Tansel, S. (1977). *Mondros'tan Mudanya'ya kadar. Cilt 1*. M.E. Basımevi.
- Tavkul, U. (2015). *Kafkasya gerçeği*. Selenge Yayınları.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk tarihine giriş*. Enderun: Kitapevi.
- Top, S., & Yiğit, İ. (2013). *Araştırma yöntemleri ve süreci*. O. Gümüşçü (Ed.), Tarihi Coğrafya içinde (Ünite 8). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Wakızaka, K. (2012). *Türkiye'deki Gürcü ve Çerkes diasporasının gözüyle Abhazya meselesi ve kimlik sorunu*. Yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Weiss, A., & Zabanova, Y. (2016). Georgia and Abkhazia caught between Turkey And Russia: Turkey's changing relations with Russia and the west in 2015-2016 and their impact on Georgia and Abkhazia. (SWP Comment, 54/2016). Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP- Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssolar-49892-8>.
- Viktorovna, S.G. (2014). Республика Абхазия В Контексте Геополитических Процессов Кавказского Региона. (Kafkasya Bölgesindeki Jeopolitik Süreçler Bağlamında Abhazya Cumhuriyeti). *Теория И Практика Общественного Развития*, Sayı:1. 359-361.
- Yalçınkaya, A. (2011). *Türk dış politikasında Kafkasya*. (275-307). Değişen Dünya'da Türk Dış Politikası. (Ed. M. Ercan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yayla, A. (2009). Eğitimin felsefi temelleri. Eğitim Bilimine giriş içinde, (Memduhoğlu H.M. ve Yılmaz K.) Ankara: Pegem Akdemi Yayıncılık.
- Yılmaz, H., & Kaşıkçı N. (2006). *Tarihin sıkıştığı Coğrafya Kafkasya*. Elips Kitap.
- İnternet Kaynakları:
- Acara. (t.y). <https://ka.wikipedia.org/wiki/საქართველო>. (Erişim Tarihi: 13.09.2023).
- Diler, F.G. (2014). Gürcistan'da İslam'dan Hristiyanlığa Dönüş <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/6288/gurcistanda-islamdan-hiristiyanliga-donus> (Erişim Tarihi 03.10. 2024).
- Uludağ, S. (2020). Acara. TDV İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/acara#2-bolgede-islamiyet> (Erişim Tarihi: 03.10. 2024).

